

АСПЕКТИ ОТ РАЗВИТИЕТО НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОТЧЕТА И ОТЧЕТНОСТТА НА ВЪОРЪЖЕНИЕТО И БОЙНИТЕ ПРИПАСИ В БЪЛГАРСКАТА АРМИЯ

майор Марин Глушев

Военна академия „Георги С. Раковски“

Резюме: В доклада са представени основните аспекти от развитието на организацията на отчета и отчетността на въоръжението и бойните припаси в периода от създаването на Българската земска войска през 1878 г. до наши дни. На базата на историческия анализ са разкрити теоретични постановки относно организацията на отчета и отчетността на въоръжението и бойните припаси, както и внедряването на автоматизираните подсистеми, свързани с тези дейности. Акцентирано е върху приложението на информационните системи през различните периоди от развитието на логистичната система на Българската армия и възможностите за подобряване и оптимизиране на организацията на отчета и отчетността на въоръжението и бойните припаси.

Ключови думи: развитие; отчет; отчетност; въоръжение; бойни припаси; подсистеми; информационни системи

Още от създаването на Българската земска войска, през войните за национално обединение, както и в периодите на мирновременната дейност във формированията от Българската армия (БА) до настоящия момент едно от най-важните функционални задължения пред командирите и логистичните специалисти е организацията на отчета и отчетността на въоръжението, бойните припаси и свързаните с тях военно-технически имуществва. В периодите от развитието на Българската армия, започвайки от 1878 г. до днес, на всички нива на управление се водят отчет и отчетност на горепосочените материални ресурси, като към съответните длъжностни лица, които отговарят за тази дейност, се наблюдават и най-много изисквания относно познаването и прилагането на много и разнообразни специализирани регламентиращи документи. От съществено значение е контролът, който се оказва от командирите и от по-старшите органи в йерархията на управление, с цел недопускане на злоупотреби и неконтролирано използване на въоръжение и бойни припаси.

Под отчет на въоръжението и бойните припаси се разбира тяхното наличие и движение в документите в съответствие с установен ред. Отчетът се заключава в законното оформяне на определени документи, в правилното и своевременно записване в книгите и картоните на всички операции по движението и качествено състояние на материалните средства, постъпващи за осигуряване във войските.

Воденето на отчета се обуславя от необходимостта да разполагаме във всеки момент с данни за наличието на въоръжението във войските, за организиране на осигуряването с него и от необходимостта за повишаване на отговорността на длъжностните лица за опазването му, както и за правилното и целесъобразно изразходване и използване (Dimitrov 2010, p. 111).

Анализирайки изложеното по-горе, можем да определим две основни назначения на отчета. Той е източник на данни и средство за контрол. Към отчета на въоръжението и бойните припаси съществуват следните основни изисквания: да отразява фактическото количествено, качествено (техническо) състояние, комплектност и движение; да осигурява възможност за контрол на опазването, използването и разхода; да има простота при воденето (минимално количество документи, опростени форми и др.); да се води във всички формирования, складове, работилници и звена от логистичните органи. Тези изисквания към отчета важат както в мирно, така и във военно време.

Към настоящия момент в Министерството на отбраната и Българската армия отчетът и отчетността на въоръжението и бойните припаси се осъществява на основание Наредба за условията и реда за осъществяване

на дейностите, свързани с оръжията, боеприпасите, взривните вещества и пиротехническите изделия и контрола над тях във и от въоръжените сили на Република България (Наредбата), Вътрешни правила за документиране на стопанските операции в Министерството на отбраната, Българската армия и структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната (Вътрешните правила) и Списък на документите, сведенията и донесенията в Министерството на отбраната и въоръжените сили и Ръководството за Водене на отчета и отчетността па бойните припаси в БА.

Качественото състояние на бойните и халосните припаси и техните елементи се отчита по категории на годност, установени в съответствие с действащите регламентиращи документи: наредби, инструкции и вътрешни правила.

Съгласно Наредбата във формиранията до ниво батальон/дивизион и приравнените им, включително регионалните служби „Военна полиция“ и останалите структури на пряко подчинение на министъра на отбраната на тактическо ниво, в складовете и базите, на оръжията, боеприпасите, взривните вещества и пиротехническите изделия (ОБВВПИ) се води:

1. Счетоводен отчет съгласно изискванията на Закона за счетоводството и Вътрешни правила за документиране на стопанските операции в Министерството на отбраната, Българската армия и структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната, обявени с МЗ № ОХ – 741/16.09.2020 г.

2. Индивидуален отчет в служебни книжки (паспорти, формуляри и др.) – само за определени видове оръжия и боеприпаси.

3. Количествен отчет и отчет по производствени данни – чрез средства за документален отчет (отчетни книги, картони) и информационна система.

4. Оперативен отчет, включващ обобщени данни за определени видове ОБВВПИ, които се отнасят до специфични техни експлоатационни характеристики (брой изстрели/пускове, отработени ресурси, изминати километри и други, в зависимост от конкретния вид ОБВВПИ).

5. Документи за контролиране на наличността им, за правилното им използване, съхраняване и опазване, посочени в Устава за войсковата служба във въоръжените сили на Република България.

В логистичните структури на ниво бригада/полк и приравнените им, включително в органите за управление на оперативно ниво, в служби „Военна полиция“ и „Военна информация“, се води оперативен отчет на ОБВВПИ – общо за съответната структура (формирование) и поотделно за влизащите в нейния състав формирования (подразделения), без значение на тяхната дислокация.

В логистичната структура на стратегическо ниво се води оперативен отчет на ОБВВПИ – общо за въоръжените сили и поотделно за влизащите в техния състав структури на пряко подчинение на министъра на отбраната и на Българската армия¹.

При създаването на Българската земска войска е поставено началото на относително стройна организация на органите за осигуряване и снабдяване с материални средства с известно използване на опита на руската армия и на Българското опълчение. На 18 ноември 1878 г. императорският комисар в България, генерал-адютант княз Дондуков-Корсаков, след внесените поправки утвърждава представеното му „Временно положение за артилерийските складове в българската войска“ – за управление на складовете на артилерийското ведомство и на парковете за българската артилерия. Според временното положение за артилерийските складове в българската войска те са създадени с основна задача съхранението на въоръжението и бойните припаси, като се поставя и началото на воденето на организирания отчет и отчетност, чрез създаването на специализирани структури, отговарящи за по-оперативна работа при воденето на отчета и съхранението на имуществото, като за тази цел първоначално са създадени три отдела: артилерийски, оръжеен и отдел за огнестрелни бойни припаси.

През следващите години, предшестващи войните за национално обединение, много въпроси, които се отнасят до организацията на отчета и отчетността във войските с оръжие и бойни припаси за мирновременната подготовка и военновременното развърщане, са сравнително добре разработени и практически осъществени. Началото е поставено чрез заимстване на организацията на отчета и отчетността от руските войски, като е допълнена в съответствие с изискванията на българските закони и създаването на нови нормативни документи.

За органите, отговарящи за отчета и отчетността по време на войните за национално обединение в периода 1912 – 1918 г., са години на непосилен труд. През този период те се стараят да приведат отчета на въоръжението и бойните припаси в ред, като това е постигнато с огромни усилия на личния състав, който отговаря за тази дейност във войските, и на централните органи (артилерийските учреждения) към министерството.

След края на Първата световна война тежко отражение върху Българската армия, оказват клаузите на Ньойския договор и цялата гама закони, създадени за неговото прилагане. Те са особено деструктивни към специалистите, които отговарят за отчета и отчетността на въоръжението и бойните припаси, като се разрушават организацията и потенциалът им.

През 1940 г. се създават нови щатове във войските, включително и нови структури, които трябва да организират отчета на въоръжението и бойните припаси в новосъздадените механизирани и танкови съединения, както и на постъпилите на въоръжение в Българската армия нови артилерийско, инженерно, бронетанково и авиационно въоръжение и на бойните припаси за тях. Тези логистични органи – например много от службите „Артилерийско въоръжение“ (оръжейно и огнестрелно снабдяване), във войските, въпреки сравнително малкия им опит и редуциран личен състав, се справят успешно с поставените им задачи по време на участието им във Втората световна война в периода 1944 – 1945 г. Констатирани са и известни слабости, свързани с нарушаване на реда за водене на отчета във военно време, като за това свидетелстват редица преписки за изгубено и унищожено въоръжение.

След края на Втората световна война, на база на извършените проверки и инвентаризация в съединенията и частите на Българската народна армия (БНА) е констатирано, че има наличие на известни количества въоръжение и бойни припаси, които не се водят на отчет. Това дава основание да се обърне още по-голямо внимание на дейностите, свързани с организацията, и да се въведе по-строг ред в отчета и отчетността на въоръжението и бойните припаси. В тази връзка е издадена министерска заповед, която поставя пред службите по въоръжение задачата да извършат преотчет и да заведат на строг отчет количеството и качествено състояние на въоръжението и бойните припаси.

Поставена е и задачата за изготвяне на нови регламентиращи документи, като за тази цел е разработено и през 1953 г. въведено Наставление за организацията и учета и отчетността на предметите от артилерийското въоръжение в Българската Народна армия. Основната цел на отчета през този период е да отрази наличието, качествено състояние, комплектността и движението на артилерийското въоръжение, боеприпасите, артилерийското имущество на войсковите съединения, армейските и централни складове и ремонтните органи².

За подобряване отчетността се въвеждат сведения за количеството и състоянието на въоръжението и бойните припаси, които се представят два пъти годишно. По-късно с цел подобряване на отчета и отчетността се въвеждат нови форми за отчета на бойните припаси и комплектуващите ги елементи (партия на снаряда, заряда, гилзата и капсулната втулка) в единен документ. На базата на тези документи се решава въпросът по отчета, което дава възможност за своевременно осигуряване на войските с полагащите им се по щата въоръжение и бойни припаси (Stoilov 1998, s. 185).

Въпросът за прилагането на строг контрол относно наличността и състоянието на въоръжението и бойните припаси заема важно място в дейността на логистичните органи от всички степени. Многократно са правени опити за подобряване на отчета и отчетността, като за тази цел са въвеждани различни отчети и сведения, като отчетни книги и картони, тримесечни доклади, сведения за разхода на ресурси, сведения за изразходвания ЗИП и др., като винаги има изискване информацията да бъде точна и актуална. За да се изпълни горепосоченото, се изисква прилагането на много дейности и труд във всички звена, като още в началото на 60-те години се забелязва и задълбочава един проблем, свързан с необходимостта от по-бързото обработване на информацията. За да се реши този проблем, в рамките на Министерството на народната отбрана (МНО) е създадена работна група, която на базата на достиженията на науката в това направление, а именно създадените вече електронноизчислителни машини, компютри и други средства, има за задача да предложи начини за автоматизирането на процесите. Поради това в управление „Ракетно-артилерийско въоръжение и радиолокационна техника“ (УРАВ и РЛТ) е създадена нещатна работна група под ръководството на началника на организационно-плановия отдел с основна задача изучаването на въпросите за механизиранията обработка на отчетността и възможностите за въвеждането и използването на машини „Аскота“. В процеса на работата на горепосочената група се стига до извода, че е необходимо да се създаде и разработи единен материален код (ЕМК) за цялото налично въоръжение и бойни припаси. В резултат от работата на групата е предложено сформирването на нов отдел по механизация и автоматизация на отчетността, но неговото създаване е отказано от Генералния щаб (ГЩ) на БНА.

Въпреки това, усилията в тази област продължават и през 1968 г. на базата на направените проучвания, разработки и достиженията на научно-техническия прогрес ръководството на МНО взема решение за механизирани и автоматизирани управление на войските. За тази цел са създадени: главен изчислителен център към ГЩ с отдел „Материален код“ и Управление за механизация и автоматизация на управлението на войските, към което е създаден институт, който да работи по автоматизацията на управленческата дейност на войските, включително и по въпросите на въоръжението и бойните припаси.

През 1969 г. към щата на УРАВ и РЛТ се разкрива отделение за механизация и автоматизация на отчета и отчетността на въоръжението и бойните припаси. Основният замисъл за неговото създаване е свързан с това да се освободят техническите отдели от воденето на отчета и отчетността.

Създават се нови структури в командната йерархия, които пряко организират и отговарят за автоматизацията. За тази цел се създават изчислителни центрове в обединенията и родовете войски, които да се свържат с Главния изчислителен център (ГИЦ), като основната им задача е да събират и обработват цялата информация, която следва да се обменя непрекъснато между тях. От Управлението, института, ГИЦ и отдел „Материален код“ към ГЩ са разработени две основни задачи, свързани с въпросите на въоръжението – с кодово наименование „ВИТ“, и бойните припаси – с кодово наименование „Янтра“. През този период започва разработването на нова задача, свързана с възможностите за автоматизиране на планирането, движението и разхода на запасните части. Замисълът се състои в това, че заявките от съединенията и частите за необходимите им запасни части, както и разходът за годината се въвеждат направо в изчислителните центрове на подчинените на УРАВ и РЛТ бази и складове. Там те се обработват, към тях се нанасят наличностите и се изпращат посредством периферийни устройства в управлението за вземане на решение. След това те отново се връщат в базите за изготвяне на наряди и въз основа на тях – раздаване на ЗИП на войските. За целта са разработени спецификации, норми за цените (ценоразписи) и друга необходима документация, свързана с ЕМК. В централните бази са доставени електронноизчислителни машини „СМ-4“, „ИЗОТ-310“, компютри „Правец-82“ и „Правец-16“ и са създадени необходимите нови щатове. Въз основа на Разпореждане № 017/20.02.1984 година на началника на ГЩ започва експериментиране на посочената задача.

През този период група специалисти от Командването на Сухопътните войски разработва, експериментира и прилага на практика комплексна задача за електронноизчислителна машина (ЕИМ) за осигуряването с бойни припаси на войските във фронтвата (армейската) операция с условно наименование „Снаряд-80“. При провеждането на фронтови и армейски учения задачата е използвана успешно и времето за планиране и осигуряване е съкратено с близо 50%. Тази задача е включена и в програмата за обучение на слушателите от Военна академия „Г. С. Раковски“, като в продължение на няколко години е средство за изготвяне на разчетите за потребностите от бойни припаси с използването на електронноизчислителна техника (ЕИТ).

През тези години се създават условия за по-нататъшното развитие и използване на съвременни средства за автоматизация на управленческата дейност на службите РАВ, отговарящи за воденето на отчета и отчетността на въоръжението и бойните припаси (Stoilov 1998). Някои от основните автоматизирани подсистеми, които са разработени и внедрени, са:

1. *Автоматизирана подсистема за управление снабдяването на войските с материални средства за въоръжението и техниката в БНА „Дунав“*, която е предназначена да осигури поддържането и ремонта на въоръжението и техниката, като е обхващала всички поделения в БНА, които са съхранявали, експлоатирали и ремонтирали въоръжение и техника. С тази система са се извършвали документален отчет (в частите, работилниците, складовете) и оперативен отчет (в съответния изчислителен център) на основа на отчетните документи (първични носители на информация). За установяване фактическите наличности и тяхното съответствие с тези в ЕИМ ежегодно се е извършвало сверяване, а периодично – инвентаризация.

2. *Автоматизираната подсистема комплектно въоръжение и техника „Вит“* е предназначена да осигурява органите за управление на всички нива с информация за комплектно въоръжение и техника. В нея са включени всички поделения от БНА, които са съхранявали, експлоатирали и ремонтирали комплектно въоръжение и техника. Службите и частите въз основа на отчетните приходно-разходни документи водят документален отчет. Отчетните документи са носители на първична информация и са служили и за оперативния отчет, който се е водил в съответните изчислителни центрове. И при тази подсистема за установяване на реалните наличности, както и на съответствието им с тези, следени с електронно-изчислителни машини, ежегодно е извършвано сверяване, а периодично е извършвана инвентаризация.

3. *Автоматизираната подсистема „Янтра“* е предназначена за управление осигуряването на БНА с бойни припаси. За разлика от предходните две системи, тази е специализирана само и единствено за бойни припаси. На командирите на Централните артилерийски складове (ЦАС) и Централните артилерийски бази (ЦАБ) е вменено задължението да организират, ръководят и контролират цялостната дейност по завеждането и воденето на отчета на бойните припаси. Личният състав от службите „Артилерийско въоръжение“ и длъжностните лица, назначени да отговарят за отчета на бойните припаси, са изготвяли и представяли необходимите данни в съответния изчислителен център. Чрез системата са организирани дейностите и стриктното водене на информацията относно: наличността на бойните припаси и техните производствени данни; сдаването и приемането на бойни припаси между частите и складовете и базите с бойни припаси; получаването на новопостъпили бойни припаси от внос и местно производство; изгубването, открадването, бракуването, унищожаването,

намирането в по-малко или в повече от числящите се бойни припаси; изразходването (изстрелването) на бойни припаси; установяването на неизправности (откази) в действието на бойните припаси; сверката на наличностите от бойни припаси и определянето на лимита от бойни и халосни припаси за изстрелване.

Тази система е предшественик на Автоматизираната подсистема „НИКЕ“, която се използва към настоящия момент от логистичните органи в БА за специализиран отчет на бойни припаси.

4. *Автоматизираната подсистема „НИКЕ“* е предназначена да повиши нивото на управленска дейност на органите за управление по отношение на окомплектоването, следенето на качествено и количественото състояние, експлоатацията, полигонните изпитвания и ремонта на бойните припаси.

Автоматизираната подсистема „НИКЕ“ способства за: воденето на отчет и отчетност; качествено и количественото състояние на бойните и халосните припаси и техните елементи по единен материален код, производствени данни, комплектуващи елементи и категория; контрол на разрешените за стрелба през годината бойни и халосни припаси; отчет на изстреляните и тяхното действие, както и за контрол на забранените за стрелба бойни припаси (БП) и техните елементи.

Въпреки че към настоящия момент „НИКЕ“ е с доста остаряла операционна система, тя все още се използва във военните формирования, като подпомага логистичните органи в процеса на организацията на отчета и отчетността на бойните припаси в следните направления: за формиране и поддържане на нормативно-справочна информация за бойни и халосни припаси; за отчет на наличности и качествено състояние; за планиране на потребности, лимита и ремонта на бойните и халосни припаси; за разпределение на бойните припаси и оценка на състоянието на запасите.

Основните цели, с които е създадена автоматизираната подсистема „НИКЕ“, са свързани с това, че тя трябва да осигури и подобри боеспособността, бойната подготовка и управленската дейност във войските, като за да се изпълнят поставените задачи, е създадена необходимата архитектура, която включва управляващи органи, обекти за управление и изчислителни звена.

Автоматизираната подсистема „НИКЕ“ включва следните основни комплекси: Формиране и поддържане на нормативно справочна информация за бойни и халосни припаси; Отчет на движението на бойни и халосни припаси; Планиране на потребности, лимита и ремонта на бойни и халосни припаси и елементите им; Разпределение на бойни и халосни припаси.

Чрез Автоматизираната подсистема „НИКЕ“ се води отчет и отчетност за наличността, качествено и количествено състояние на бойните и халосните припаси и техните елементи по единен материален код (ЕМК), производствени данни, комплектуващи елементи и категория, контрол на разрешените за стрелба през учебната година бойни и халосни припаси и отчет на изстреляните, тяхното действие и контрол на забранените за стрелба БП и техните елементи от ниво „отчетно формирование“ до централния осигуряващ орган за мирно време.

Под „отчетно формирование“ се разбира войскава част, самостоятелен батальон (дивизион), кораб, база, склад, военно представителство, военно управление, болница, лаборатория, полигон, завод, научен институт и всички останали формирвания, получаващи и съхраняващи бойни и халосни припаси.

Отчетът на бойните и халосните припаси в автоматизираната подсистема „НИКЕ“ се води по производствени данни, на базата на съществуващата организационно-щатна структура на БА към момента на въвеждането ѝ в експлоатация: за „отчетно формирование“ в БА – общо за формированието и поотделно по подразделения (участъци, хранилища); за съединението – общо за цялото съединение и поотделно за всяко подчинено „отчетно формирование“; за обединението (вид въоръжена сила) – общо за вида въоръжени сили, за всяко подчинено съединение и за всяко пряко подчинено „отчетно формирование“ за обединението (вида въоръжена сила); за Централния осигуряващ орган – общо за Българската армия и за всяко „отчетно формирование“ на пряко подчинение на министъра на отбраната.

Автоматизираната подсистема „НИКЕ“ дава възможност и подпомага командирите (началниците) и щабовете от всички нива за по-добро ръководство и управление, като осигурява и предоставя необходимите данни за наличността, техническото състояние и действието на бойните припаси, позволяващи на длъжностните лица да съставят необходимите сведения, справки и отчети.

Мащабните промени в Българската армия – концептуални, доктринални и структурни, в съчетание с проблемите пред нейното снабдяване с материални средства в операциите на територията на страната и извън нея вследствие реформирането на логистичната система доведоха до необходимостта от създаването на нова автоматизирана информационна система, която да обхваща всички класове материални средства (Dimitrov 2007, p. 60).

Подходящо съвременно решение за усъвършенстването на дейността по отчета и отчетността на материалните средства и управлението на информационните потоци, свързани с тази дейност, е въвеждането на съвременна информационна система от типа ERP (Enterprise Resource Planing), каквато е информационната система „Логистика на Българската армия“, която през последните години поетапно се изгражда съгласно Концепцията за информационна стратегия на Министерството на отбраната и C4I системите (Comand, Control, Communications, Computers, and Intelligence) и осигурява необходимата съвместимост със системите на страните членки на НАТО. Предназначението на системата е автоматизация и оптимизация на дейността на логистичните органи, осигурявайки им точна и своевременна справочна управленска информация. Информационната система „Логистика на Българската армия“ е съставна част и подсистема на системата за логистично осигуряване на въоръжените сили (Mihaylov 2014, p. 7 – 8).

Реализирането на проекта „Информационна система „Логистика на Българската армия““ стартира през 2003 г. и преминава през различни фази на технологично развитие до настоящия момент. Тя е създадена чрез финансиране от САЩ по програмата FMF, чието изпълнение приключва през 2014 година, като със Заповед на началника на отбраната № ЗНО-134/30.07.2014 г. е въведена в експлоатация. През 2016 г. започва по същество внедряването на системата във военните формирования от БА, като администрирането на системата към настоящия момент се осъществява от отдел „Информационна система за управление на финансови и материални ресурси“ от състава на Командването за логистична поддръжка. Към началото на 2024 г. е създадена организация за въвеждане на база от данни на количествено-стойностна информация в повече от 40 военни формирования. В изпълнение на План-графика до 2025 г. информационната система следва да се въведе във всички военни формирования от Българската армия със самостоятелни звена за счетоводен отчет.

Информационна система „Логистика на Българската армия“ е уеб базирана система за мониторинг, управление и контрол на логистичните и финансовите процеси, в която потребителите се обръщат към централизирана база данни на сървъри, където се съхранява цялата информация за материалните ресурси във всички формирования от Българската армия. Достъпът до тази информация е контролиран, като е в строга зависимост от специфичните функции и задължения на логистичните органи. В същото време системата е напълно прозрачна и не позволява злоупотреба, ук-

риване на действия или бездействия от страна на потребителите (Mihaylov 2014, p. 8).

Функционалният обхват на системата включва единни стандартни процедури и работни процеси в областите планиране, снабдяване и доставки, складиране и съхраняване, употреба и използване, управление на материални средства, техническо обслужване, ремонт, индивидуално вещеве осигуряване, управление на финанси и счетоводство.

Модул „Планиране“ осигурява разпределяне на финансови средства между организациите, регистрирани в системата, изготвяне на единен план за материално-техническо осигуряване (ЕПМТО) и формиране на годишен бюджет за всяка организация.

Модул „Снабдяване“ управлява доставките в системата от външни и вътрешни източници. Чрез логистичните процеси, реализирани в модула, се следи изпълнението на договори и приемането на доставки – количествено и качествено.

Модули „Склад“ и „Дълготрайни активи“ управляват наличностите и съхраняването на материални запаси и дълготрайните активи на организациите, регистрирани в системата.

Модул „Склад“ позволява изграждане на гъвкава складова структура за всяка организация със складове, подскладове и локатори за местоположение в тях. Складовете могат да бъдат настроени за балансово или задбалансово счетоводно отчитане, а средно претеглената цена на всяко материално средство се изчислява автоматично. В модулите са реализирани всички процеси, съпътстващи жизнения цикъл на материални средства и дълготрайни активи – зачисляване и отчисляване, инвентаризация, пренареждане, бракуване и др. За всеки логистичен процес са настроени счетоводните сметки и системата автоматично извършва счетоводните записвания, породени от материалните операции.

Модулът „Употреба на материалните ресурси“ позволява регистрирането и следенето на отпусканите ресурси за употреба с връщане или за изразходване. Системата позволява работа с практически неограничен брой материалноотговорни лица, като използва за целта маркери на местоположение на материалните средства (локатори).

Модул „Финанси“ осигурява бюджетен контрол и автоматично счетоводно записване на извършените в системата финансови и стопански операции. Той работи в тясно взаимодействие с модул „Планиране“, като осигурява контрол и отчитане на разходването на финансови средства по програми, параграфи и позиции от ЕПМТО.

Информационната система разполага със собствени счетоводни модули, които отговарят на изискванията на националните и международните счетоводни стандарти, и налага единен сметкоплан за всички организации, регистрирани в системата. Данните за счетоводните записвания и необходимите справки за отделните организации са достъпни за преглед и контрол от висшестоящите инстанции в реално време. Системата разполага с богат набор от счетоводни справки и отчети, като някои от тях по желание на заявителя могат да бъдат консолидирани.

Системата поддържа и много справки и отчети, необходими на логистичните органи за изпълняване на функционалните им задължения (Mihaylov 2014, p. 11).

Целта на информационната система е да подобри комуникацията и връзките между служителите, да предоставя необходимата информация за управление на логистичните процеси, да намали разходите на организациите и да съкрати ръчния труд на служителите.

Управлението чрез системата не само позволява генерирането на подробни отчети за изпълнение на дейностите в организацията, а служи и като инструмент за ръководене на подчинените чрез поставяне на конкретни задачи.

Много е важно да се отбележи, че въвеждането на автоматизирани информационни системи през различните периоди на развитието на логистичната система на БА е способствало за подобряване и оптимизиране на организацията на отчета и отчетността на въоръжението и бойните припаси. При функционирането на подсистемата за снабдяване с РАВ и бойни припаси като част от логистичната система и свързаната с това информация относно правилната организация на отчета и отчетността, важна роля имат събирането и обработването на информация за оперативната и логистичната обстановка, комплектуването на подчинените сили и средства, осигуряването на военните формирования и артилерийските складове и бази, планирането на осигуряването с необходимите материални ресурси, както и за контрола и оказването на помощ на подчинените. Въвеждането на автоматизирани информационни системи има много важно значение и спомага работата на изпълнителните органи да решават поставените задачи, свързани с организацията на отчета в установените (заповяданите) срокове.

Доброто познаване на богатия опит и прилагането на добрите практики на органите, отговарящи за правилната организация на отчета и отчетността на въоръжението и бойните припаси в БА, които са с повече от

145-годишна история, както и използването на съвременни информационни системи и технологии до голяма степен ще способстват за подобряване дейността на командирите и логистичните специалисти, като ще доведе до оптимизация на организацията на управленческия труд.

БЕЛЕЖКИ

1. Наредба за условията и реда за осъществяване на дейностите, свързани с оръжията, боеприпасите, взривните вещества и пиротехническите изделия и контрола над тях във и от въоръжените сили на Република България, в сила от 07.12.2010 г., обн. ДВ. бр. 96 от 07.12.2010 г., последно изм., в ДВ, бр. 70 от 24.08.2021 г., в сила от 1.09.2021 г.

2. Министерство на народната отбрана, Наставление за организацията и учета и отчетността на предметите от артилерийското въоръжение в Българската Народна армия, 1953, Държавно военно издателство.

3. История на служба „Артилерийско въоръжение“ в Българската армия 1878 – 1990, 1998. София: Издателство на министерство на отбраната „Св. Георги Победоносец“.

4. Автоматизирана подсистема комплектно въоръжение и техника „Вит“, 1982. Книга 3. Инструкция за дейността на техническите служби в частта и съединението. София: Военно издателство.

5. Автоматизирана подсистема „Янтра“. Инструкция за дейността на служба АВ в частите и съединенията, ЦАС и ЦАБ, изчислителните пунктове (ИП) и пунктовете за първична обработка на информацията (ППОИ), 1984. София: Министерство на народната отбрана.

6. Ръководство за водене на отчета и отчетността на бойните припаси в БА с автоматизирана подсистема „НИКЕ“, 1996. София: Генерален щаб на БА. Управление „РАВ и РЛТ“.

ЛИТЕРАТУРА

ДИМИТРОВ, М., 2007. Същност и аспекти на приложение на информационна система „Логистика на Българската армия“. В: *Годишник на факултет „Командно-щабен“*, с. 60 – 70. София: Военна академия „Г. С. Раковски“. ISSN 1312-2991.

ДИМИТРОВ, М., 2010. *Организация на поддържката на въоръжението бойните припаси*. София: Военна академия „Г. С. Раковски“.

МИХАЙЛОВ, Ж., 2014. Информационна система „Логистика на Българската армия“. *Военен журнал*, бр. 1, с. 5 – 14.

СТОИЛОВ, В., 1998. Промени в организацията и развитието на служба „Артилерийско въоръжение“ в БА (1946 – 1960 г.). В: АТАНАСОВ, Н., (ред.). *История на служба „Артилерийско въоръжение“ в Българската армия 1878 – 1990*. София: Св. Георги Победоносец.

REFERENCES

- DIMITROV, M., 2007. Sashtnost i aspekti na prilozhenie na informatsionna sistema „Logistika na Balgarskata armia“. In: *Godishnik na fakultet „Komandno-shtaben“*, pp. 60–70. Sofia: Voenna akademiya „G. S. Rakovski“. ISSN 1312-2991. [in Bulgarian].
- DIMITROV, M., 2010. *Organizatsia na poddarzhkata na vaorazhenieto boynite pripasi*. Sofia: Voenna akademiya „G. S. Rakovski“. [in Bulgarian].
- MIHAYLOV, Z., 2014. Informatsionna sistema „Logistika na Balgarskata armia“. *Voenen zhurnal*, no 1, pp. 5–14. ISSN 0861-7392. [in Bulgarian].
- STOILOV, V., 1998. Promeni v organizatsiyata i razvitiето na sluzhba „Artileriysko vaorazhenie“ v BA (1946–1960 g.). In: ATANASOV, N., (red.). *Istoria na sluzhba „Artileriysko vaorazhenie“ v Balgarskata armia 1878–1990*. Sofia: Sv. Georgi Pobedonosets. [in Bulgarian].

ASPECTS OF DEVELOPMENT OF THE ORGANIZATION OF WEAPONS AND AMMUNITION ACCOUNTABILITY AND REPORTING IN THE BULGARIAN ARMY

Abstract: The article focuses on the main aspects of the development of the organization of weapons and ammunition accountability and reporting from the foundation of the Bulgarian Land Forces in 1878 to date. Based on historical analyses, it introduces theoretical formulations regarding the organization of weapons and ammunition accountability and reporting as well as the implementation of the automated subsystems related to these activities. It emphasizes the application of information systems during the different periods of the development of the logistics system of the Bulgarian Army and the possibilities for improvement and optimization of the organization of weapons and ammunition accountability and reporting.

Keywords: development; report; accountability; armament; ammunition; subsystems; information systems

Major Marin Glushev, PhD student

ORCID iD: 0009-0005-3094-9684

Command and Staff Faculty

Rakovski National Defence College

Sofia, Bulgaria

E-mail: m.glushev@rncd.bg